

2009 m. rugsėjo 25 d.

Nr. 36 (866)

Eina nuo 1988 m.
spalio 28 d.

Didžiosios Kovos apygardos partizanų takais

Išvyką Didžiosios Kovos partizanų takais rugsėjo 18 d. surengė Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga, Kauno savivaldybės Švietimo skyrius, LPKTS Ukmergės ir Jonavos filialai bei atkurtos Didžiosios Kovos apygardos vadovai. Žygyje dalyvavo gausus būrys mokiniai ir mokytojai iš Kauno, Ukmergės, Veprių, Gelvonų, Upninkų, Jonavos.

Žygio dalyviai rinkosi į

sakė: "Čia, Ukmergės apylinčių miškuose, prasidėjo labai aktyvus partizaninis judėjimas, peraugęs į atvirą kovą. Tokia istorinė tiesa. Šiandien jaunoji karta turi puikią progą pasiklausyti amžininkų prisiminimų apie tos kovos prasmę, pamatyti dar gyvus anū dieñų įvykių liudininkus."

Apie kovas, didvyrių pasi-aukojuimą kalbėjo atkurtos Didžiosios Kovos apygardos vadas dim. kpt. Augustinas

Dukstynos kapinės

Šioje vietoje iškilę du paminklai. Šalia kapinaičių – 1990 metais pastatytas kryžius su iškaltomis negrįžusių ištremties pavardėmis, kapinėse – memorialas, kuriamo iškalti žuvusių partizanų vardai, pavardės, slapyvardžiai. Apie tai, kaip rezistencijos metais pavykdavo surasti ir palaidoti išniekintus partizanų palaikus, kalbėjo vienos gyventojai Stasiukaitis, Kanapeckas.

doms, ir vadams įamžinti. Pats iškiliasias kryžius įamžina Laisvės kovotojų auką. Parką puošia kryžius JAV prezidentui Ronaldui Reaganui, kuriam tarpininkaujant A.Svarinskas iš GULAGo tamasybių buvo išleistas į laisvę, pastatytas kryžius ir Popiežiu Jonui Pauliui II, paminklas generolui Povilui Plechavičiui, tose apylinkėse narsiai kovoju-siems broliams partizanams Katlioriams.

Aplankius partizanų kovų ir žūties vietas buvo prisiminėti pasižymėjusių vardai ir pavardės. Tų vietovių gyventojai, prisiminė prieš pusę amžiaus vykusias kovas, noriai dalijosi prisiminimais.

Plieno rinktinės partizanų žūties vieta

Ukmergės r. Lyduokių seniūnijos Juodkiškių kaime kruopščiai prižiūrima ir sau-goma paskutinė LLKS Didžiosios Kovos apygardos Plieno rinktinės partizanų, žuvusių 1949 m. gruodžio 30 d. apsistojimo ir žūties vieta. Ją dažnai lanko partizanų vado Alfonso Morkūno-Plieno duktė Elvida Morkūnaitė-Čaplikienė, savo maldomis, geliu puokštėmis pagerbdama tévo atminimą. "Mes, narisiųjų partizanų vaikai, gyvi jų gyvybės kaina, ir džiaugiamės jų dovanota laisve", – sakė Elvida Morkūnaitė-Čaplikienė, tévelio mirties vietoje dėdama geliu ir uždegdama žvakutę.

Naujoji Seimo pirmininkė žada telkti ir burti

Praėjusių savaitę Seimas ne tik iš pareigų atstatydino Seimo pirmininką Arūną Valinską, bet ir išsirinko naują vadovę – Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų frakcijos narę Ireną Degutienę. Po to, kai Seimui „pavadovavo“ politikos naujokas A. Valinskas, kuris, pasak žurnalistų, per nepilnus metus sugebėjo Seime „viską apversti aukštyn kojomis, politikos senbuvės ir krikščioniškosios pakraipos I.Degutienės kandidatūrą parémė solidus Seimo narių skaičius. Už ją balsovalo 87, prieš – 48 iš 135 užsi-registravusių Seimo narių.

Nuo šiol TS-LKD tiesiogiai bus atsakinga ne tik už Vyriausybės, bet ir už Seimo darbą. Ir ne tik Prezidentūra galės puikuotis vadove – moterimi, bet ir Seimas. Tie-sa, Seimo pirmininkas, išrinktas į ši postą, sustabdo narys-tę vienoje ar kitoje frakcijoje, tačiau atsisakyti politinių pažiūrų iš jo niekas neprāsto.

Prisistatydama Seime kan-didatė į Seimo pirmininko postą I.Degutienė iš pat pradžių padarė tai, ko nedarė A. Valinskas (ir dėl ko jam buvo gerokai priekaištauja-ma) – nubréžė savo, kaip Seimo vadovės, projektą, ką Seime reikėtų keisti ir kaip Seimas turėtų dirbti. Pirmiausia ji pradėjo nuo Seimo prestižo ir įvaizdžio žmonių akyse, kviesdamas visus Seimo nariusapti atsakingais.

„Aš norēčiau daugiausia kalbėti, – nes kalbu su savo kolegomis, – kaip mes visi kartu galėtume pagerinti sa-vio veiklą. Kai skaitai spaudą arba kalbėsi susitikimuose su visuomene, yra labai skaudu, kad mūsų Seimo prestižas iš visų valstybės institucijų yra paskutinėje vietoje. Tada natūraliai kyla klausimas, kas gi atsitiko? Ar mes čia tokie vi-si blogi susirinkę? Juk mus iš-rinko žmonės, žmonės mumis pasitikėjo...

(keliamas į 2 psl.)

(keliamas į 3 psl.)

Prie paminklo "Negržusiems tremtiniams"

Paminklas žuvusiems partizanams Dukstynos kapinėse

DKA memorialinis parkas. Kalba monsinjoras A.Svarinskas

Didžiosios Kovos apygardos memorialinis parkas

Monsinjoro Alfonso Svarinsko iniciatyva pradėtas kurti 1993 metais, monsinjorui priklausantiame apie 55 ha žemės plote. Vaizdingoje vietoje pastatyta 14 paminklų, kurių kiekvienas skirtas devynioms partizanų apygard-

Ukmergė prie miesto centre 1930 metais pastatytu paminklu "Lithuania Restituta". Ukmergės Dukstynos mokyklos mokiniai, mokytojai, LPKTS Ukmergės filialo nariai, rajono savivaldybės atstovai džiaugėsi svečių gausa ir gražia rudens diena. Ukmergės rajono meras A.Kopūstas, pasveiki-nęs svečius ir ukmergiškius

Švenčionis, susirinkusiuosius sveikino TS-LKD Ukmergės skyriaus pirmininkė Janina Galiauskienė, TS-LKD PKTF Ukmergės skyriaus pirmininkė Birutė Žilénienė, žygio dalyvius palaimino Ukmergės klebonas Dainius Lukonaitis, LPKTS Ukmergės filialo choristai kelionės dalyvius palydėjo tremtinių ir partizanų dainomis.

Vepriai

Miestelio centre iškilęs kryžius skirtas Didžiosios Kovos apygardos Žalio Velnio rinktinės Eugenijaus Sviolo-Slyvos būrio partizanams atminti. Su-sirinkę žygio dalyviai maldos žodžiais, tylos minute, amžininkų prisiminimais pagerbė narsius vyrus iš Ukmergės apylinkių ir jų šventą kovą.

(keliamas į 2 psl.)

(atkelta iš 1 psl.)
Gelvonai

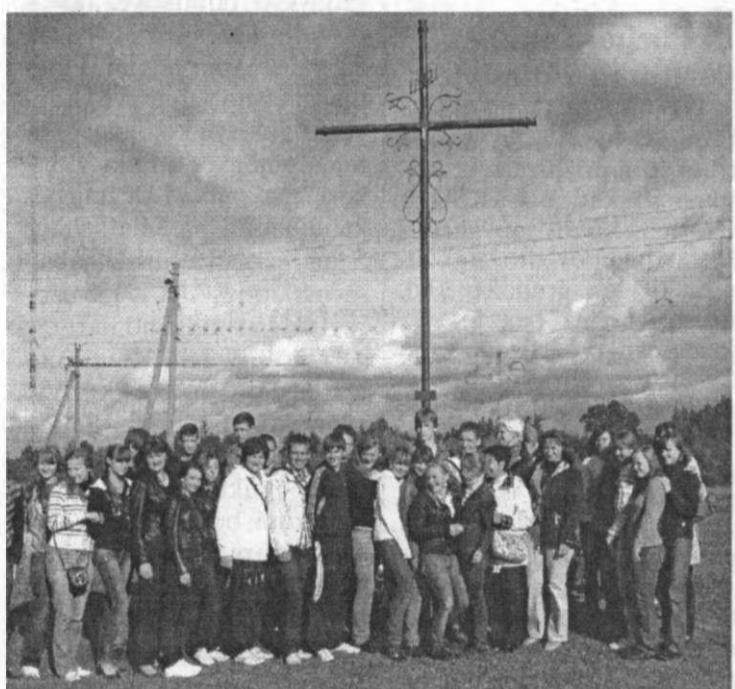
Čia, centrinėje aikštėje, šalia Švč. Mergelės Marijos Apsilankymo bažnyčios, juodo granito paminkle iškalti žodžiai: "Dievas. Tėvynė. Laisvė. (1944–1953)." Antroje paminklo pusėje iškaltos žuvusių partizanų pavardės. Miestelio gyventojai, mokiniai, mokytojai pasitiko žygio dalyvius, buvusius politinius kalinius, tremtinius norėdami iš pirmų lūpų išgirsti istorinę tiesą. Mokiniai dainavo patriotines dainas.

Upninkai

Jonavos rajono Upninkų miestelyje 19 Didžiosios Kovos apygardos partizanų žūties vietą žymi grakštus metalinis kryžius. Apie Didžiosios Kovos Slyvos būrio partizanų kovas kalbėjo LPKTS Jonavos filialo pirmininkė Veronika Gabužienė, apsilankė bu-

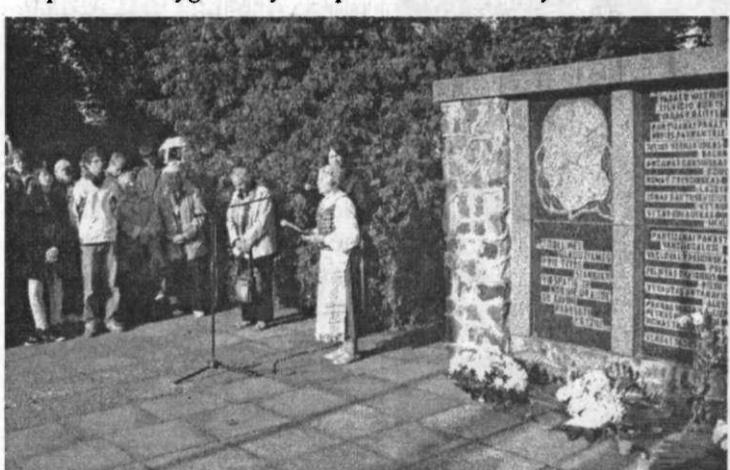
Trumpa atokvėpio valandėlė DKA memorialiniame parke

Upninkai. Žygio dalyviai prie atminimo kryžiaus

Juodkiškiai. Paminklas Plieno rinktinės partizanams. Prie atminimo akmens – E. Morkūnaitė-Čaplikienė

Memorialas DKA ir Vyčio apyg. žuvusiems partizanams Jonavoje. Kalba LPKTS Jonavos filialo pirmininkė V. Gabužienė vusi partizanė, upninkietė Stasė Stepšienė-Lelija. Prie kryžiaus gėlių padėjo Jonavos rajono vicemeras Vytautas Beišinas.

Jonava

Neries krantinėje iškiles kančios memorialas, kurio plokštėse iškalta 60 žuvusių partizanų pavardžių – paskutinis išvykos taškas. Apie tai,

kokiais keliais į Amžinojo poilsio vietą buvo perkelti partizanų palaikai, pasakojo LPKTS Jonavos filialo pirmininkė Veronika Gabužienė. Svečius pasitikėj Jonaviškiai – rajono vicemeras Vytautas Beišinas, TS-LKD Jonavos sk. pirmininkas Vytautas Venckūnas – dėkojo organizatoriams už renginį, tokį reikalingą jaunajai kartai. Be-

veik visi kalbėjusieji kreipėsi į jaunimą, apeliuodami į jų supratimą bei nuovokumą, neaplenkiant patriotiškumo nuostatų.

Renginį apibendrino Seimo nariai – Vincė Vaidevutė Margevičienė, Petras Luomanas. „Ši gyvojo istorijos pamoka labai prasminga. Išauš diena, kai Lietuvos vardas skambės per pasaulį dar skaidresne styga, nes ją savo darbais iprasminsite jūs, jaunoji karta“, – sakė V. V. Margevičienė.

Pamoka be vadovėlių, o mokytojų vaidmenį atliko buvę politiniai kaliniai ir tremtiniai, LPKTS aktyvistai. Bai-

giamajame žodyje LKPTS tarybos narys dr. Povilas Jakučionis sakė, jog žygis partizanų kovą takais, gimus prieš 8 metus, pasiteisino. Tai – tėstinė LPKTS pilietinio ir tautinio ugdymo programa. Jis priminė, jog šie metai skirti partizanų atminimui ir tai įvairiomis formomis stengiamasi išprasti.

Šio žygio koordinatorė, LPKTS valdybos narė Ona Tamošaitienė dėkojo dalyviams, organizatoriams bei renginio vedėjai, istorijos mokytojai Vidai Pulkaunienėi.

Aušra ŠUOPYTĖ

Prasmingas renginys Pilviškiuose, bet...

Kaip paaiškėjo, Juozas Markulis, Vilniaus universiteto dėstytojas, nacių okupacijos metais – rezistencijos dalyvis, pasikeitus okupantams 1945 metais buvo MGB užverbuotas „Erelio“ slapyvardžiu. Vykdymas MGB užduotį gebėjo įsiskverbti į ginkluoto pasipriešinimo formuotes ir įgyti kai kurių partizanų vadų pasitikėjimą. Jis dirbo okupantu, vykdymas Maskvoje sudarytą ir smulkmeniškai kontroliuojamą ginkluoto pasipriešinimo Lietuvoje sunaikinimo planą. Paaiškėjus išdavystei, Tauro apygardos (TA) vadovybė 1947 m. sausio 15–16 d. sušaukė skubų vadų pasitarimą. Reikėjo imtis neatidėliotinų priemonių nutraukti MGB agento veiklą.

Šiam svarbiam Laisvės kovų įvykiui paminėti LPKTS Marijampolės filialas Pilviškiuose suorganizavo edukacinės pilietinio ir tautinio ugdymo programos „Var dan Lietuvos“ renginį. Nėra abejonės, kad „Tremtinijye“, o gal ir kituose laikraščiuose apie tai rasis išsamųjį pranešimą ir žinių. Šio rašinio tikslas kitas.

Ginkluotųjų ir moralinių pajėgų vieningas branduolys

Pasitarime buvo priimta rezoliucija, kuri skelbė: „Žiaurios bolševikų okupacijos, kiekvieną dieną išplėšiančios geriausius lietuvių tautos sūnus ir dukteris, paniekinusios mūsų tautos moralines vertėbes ir vedančios mus į dvasinį ir materialinį krachą, akivaizdoje Lietuvos laisvės kovotojai nusprendė kritišku metu sujungti visas ginkluotąsias ir moralines Lietuvos pajėgas į vieningą branduolį sekmingesnei kovai už Lietuvos Laisvę ir Nepriklausomybę.

Tiktais centralizuotas ir kruopščiai organizuotas visos lietuvių tautos branduolys sudarys sąlygas tėsti tvirtą ir ryžtingą kovą prieš politinį komunistinį režimą.“

Vadai tikėjosi sulaukią paramos iš Vakaru

„Apjungtomis pajėgomis mes sėkmingesiau prasimušime sau kelią anapus geležinės NKVD uždangos ir galėsime parodyti Vakarams monolitinę ir paskutinei kovai pasirengusią lietuvių tautą. (...)

(keliamas į 4 psl.)

2009 m. rugsėjo 25 d.

Naujoji Seimo pirmininkė žada telkti ir burti

(atkelta iš 1 psl.)

Ar atėjė ir pradėjė savo veiklą Seime mes pasiklystame kasdieniuose smulkiose dalykuose, pasakyčiau, netgi intrigose? Tai visų mūsų nepuošia.

Norėčiau atkreipti dėmesį į kita. Mes, čia dirbdami, išvaizduojame ir galvojame, kad, tarkim, jei šiandien aš esu opozicijoje, o kiti yra valdančioje daugumoje, tai jie turi prisiumti atsakomybę, o mes lyg ir tame veiksme nedalyvaujame. Tačiau paklausite žmonių. Žmonės Seimą suvokia kaip visumą. Ir aš lygiai taip pat kažkada, praėjusiose kadencijose būdama opozicijoje ir vykdama į susitikimus su žmonėmis ir bandydamas atsakyti į užduodamus klaušimus ir kartais teigdama, kad čia ne mes, čia yra valdančioji dauguma, kuri priėmė tokius sprendimus, išgirdavau: ne, jūs esate Seimas, jūs esate Seimo narė, jūs esate visi atsakingi“, – tvirtino I. Degutienė.

Iš tiesų pareikalauti įvairių politinių pažiūrų ir įsitikinimų politikų atsisakyti Seime tarpusavio konkurencijos ir kandžios konkurencinės ar net kovos retorikos, liaudiškai tariant – politikavimo – būtų naivu. Seimo narys savo sumanymus, ketinimus ir darbus dirba „liežuviu“ – kalbo mis ir raštais. Parlamentas,

kaip savoka, yra kilusi iš prancūzų kalbos žodžio *parlement*, kuris reiškia *kalbėjimą*. Paprastai Seime yra ne tik sprendžiamai įvairūs valstybinės reikšmės reikalai, bet ir vyksta idėjų ir ideologijų dviakovos ir trikovos, Seimo nariai kritikuodami vienas kito idėjas ir kuo ryškiau besireikšdami konkuruojant tarpusavy ir reklamuojasi, rodosi savo rinkėjams. Tačiau I. Degutienė yra teisi – reikia turėti saiko ir vis tūk prisiiminti, kad be savireklamos ir savo idėjų įtvirtinimo, dar reikia priimineti ir visiems šalies gyventojams svarbius ir reikalingus sprendimus. Reikia sugebėti nusileisti ir susitarti, surasti visiems tinkamą sprendimą.

Todėl, pasak jos, Seimo pirmininko pagrindinis uždavinys yra siekti sutelktos darbo, nepaisant, ar tai yra opozicijos, ar valdančiosios daugumos atstovai: „Kad mes bandytume kalbėtis ir susikalbēti, kad priūtumėme pačius geriausius sprendimus, kurių iš mūsų laukia žmonės. Kad mes tarpusavyje rodytume mažiau asmeninės ambicijos, ypač čia, Seimo salėje. Dėl to ir laikas užtrunka, ir tie žmonės, kurie stebi mūsų posėdžius ar girdi posėdžių eiga, nebesupranta, ką mes darome. Paklausite žmonių, kurie sako, jeigu jie dirbtų kitą

darbą, tai juos seniai būtų išvarę iš to darbo, nes jie pusė darbo laiko tarpusavyje riejaus, užuot priiminėjė sprendimus, kurių mums reikia, kurių valstybei reikia“.

Iš tiesų pati dalykiškiausia diskusija Seime vyksta komitetuose. I. Degutienė mano, kad komitetai taip pat turėtų kai organizuoti savo darbą, didesnį dėmesį skirdami parlamentinei kontrolei: kontroliuoti, kaip šalyje veikia tam tikros valstybinės struktūros institutai ir įstaigos. Skiriant daugiau dėmesio parlamentinei kontrolei, tuo pačiu metu būtų daugiau vykdomos diskusijos su visuomenė, socialiniai partneriai ir nevyriausybinių organizacijomis. I. Degutienė mano, kad Seime kol kas jos tikrai dar yra vangios: „Tik vieną kitas komitetas tai bando daryti, bet aš, kaip kandidatė į Seimo pirmininko postą, tikrai inicijuosiu, kad komitetai šiuo aspektu tikrai būtų aktyvesni“.

Sekdama Vyriausybės, pertvarkiusios savają struktūrą, pavyzdžiu, I. Degutienė žadėjo pertvarkyti ir Seimo struktūras, pavaldžias jam institucijas.

„Ruošdamasi šitam po-kalbiui su jumis, aš peržiūrėjau Seimui pavaldžių institucijų sąrašą ir palyginau, kaip yra kitose Europos valstybėse, kai parlamentinės institu-

cijos yra prie Seimo. Iš tikrujų stebina, kad, tarkime, Seimo kontroleriu Lietuvoje yra penki, tuo tarpu Didžiojoje Britanijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje yra povieną kontroleriu. Vienintelė Švedija turi keturis. Aš jau nekalbu, kad mes turime dar du specifinius – papildomus Seimo kontrolerius“.

Baigdama prisistatymą, po kurio buvo išrinkta vadovauti Seimui, I. Degutienė tvirtino puikiai suvokianti Seimo pirmininko atsakomybę ir pareigą.

„Puikiai suvokiu, kad jeigu būsiu išrinkta Seimo pirmininke, turėsiu sustabdyti savo narystę Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų frakcijoje; taigi puikiai suvokiu, kad jeigu tapsiu Seimo pirmininke, turėsiu būti visiems jums čia, mano kolegos, vienodai teisinga, atsakinga ir visiems lygiai vienodai pareiginga“.

Sie nuosaikus ir telkiantys žodžiai iš tiesų turėtų padėti valdančiajai koalicijai užsistikrinti palaikymo ir iš kai kurių opozicijos atstovų. Mat paramos iš šalies kaip tik dabar, atrodo, labai reikės: sprendimai laukia nelengvi, o A. Valinsko buvę bendražygiai dar néra apsisprendę, ar jie su pozicija, ar su opozicija.

Ingrida VĖGELEYTĖ

A. Anušauskas: liustracijos procesas turi būti tesiamas

Lietuvos Respublikos Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komitetas (NSGK) kartu su Liustracijos komisijos, Valstybės saugumo departamento, Generalinės prokuratūros, Lietuvos vyriausiojo administraciniu teismo, Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro, Lietuvos ypatingojo archyvo atstovais klausymų metu aptarė vadinamųjų liustracijos projektų tobulinimo kryptis ir galimybes.

Posėdžio metu buvo iškelta idėja greta konkrečių asmenų pripažinimo slapta bendradarbiavus su buvusios SSR slaptosiomis tarnybos proceso, kartu įstatymais reglamentuoti ir dokumentų apie su KGB struktūra susijusius asmenis viešinimą. Komiteto pirmininko A. Anušausko nuomone, teisinė liustracija ir dokumentų vie-

šinimas vienas kitam nepriestarauja, ir galėtų būti vykdomi greta vienas kito. Pasak A. Anušausko, KGB slaptų bendradarbių išaiškinimo „dugnas“ Lietuvos archyvose dar nepasiekta, teisinė liustracija galėtų paliesti 600–800 slaptų KGB bendradarbių, o paviešinti galima keleto tūkstančių KGB kadrinių darbuotojų, KGB rezervo karininkų pavardžių bei archyvinius dokumentus apie keliolika tūkstančių slaptų KGB bendradarbių. „Negalime pamiršti, kodėl atsirado liustracijos įstatymas. O atsirado todėl, kad KGB buvo pripažinta nusikalstama organizacija, aktyviausiai įgyvendinus okupacijos politiką. Todėl asmenys susiję su ja turėjo būti išaiškinti ir paviešinti“, – teigė NSGK pirmininkas A. Anušauskas.

NSGK, „Tremtinio“ inf.

Ką tik išleistas žurnalo „Laisvės kovų archyvas“ naujausias 42-asis numeris. Leidinyje publikuojamuose straipsniuose aprašyti mūsų – lietuvių tautos – skaudžios istorijos epizodai. J. Banionis apraše Tauro apygardos partizano Antano Karpauskos-Kurto pasirinktą gyvenimo kelią ir žūtį. Neginkluotojo pasipriešinimo būdus atspindi Valentino Dagio straipsnis apie evangelikų reformatus kunigą Joną Mizarą, išdrįsusį su savais pastebėjimais kreiptis į sovietų valdžią ir už tai skaudžiai nu-kentėjusį. Lietuvių

patirti sunkumai nacių ir sovietų lageriuose aprašyti Edu-

ardo Rimgailos ir Leono Rimgailos prisiminimuose. Pirmasis kalėjo Mordovijos lageryje, antras – liūdnai pagarsėjusioje Štuthofo koncentracijos stovykloje.

Algimanto Chmiliausko straipsnyje aprašyti sudėtingi gyvenimo įvykiai – traukimasis į Vakarus, grįžimas atgal, vėliau – gyvenimas lageryje.

Istorinis „Laisvės kovų archyvo“ žurnalas tampa dar vienu Lietuvos gyventojų kovų ir patirtų represijų įamžinimu.

Leidinį galite išsigyti LPKTS knygynelyje, Laisvės al. 39, ir Kauko rezistencijos ir tremties muziejuje, Vytauto pr. 46, Kaune. „Tremtinio“ inf.

Skelbiamas paminklo konkursas

Skelbiamas nemokamas viešas konkursas sukurti paminklą kovotojų, žuvusių už Lietuvos laisvę, Motinai. Vieta paminklui paskirta Kaune, Vytauto prospekte, buvusiose senosiose kapinėse. Kviečiame dalyvauti ir pateikti savo eskizus ir idėjas skulptorius profesionalus ir mėgėjus. Projektus ar maketus atneškite į LPKTS būstinę Kaune, Laisvės al. 39, iki 2009 m. spalio 1 d. 12 val. Prie projekto turi būti nurodyti autoriaus vardas, pavardė, adresas, telefono numeris. Konkursui pateikiama projektų skaičius ir mastelis vienam asmeniui neribojami.

Projektų ir maketų paroda veiks LPKTS būstinių salėje iki 2009 m. spalio 15 d. Malonai kviečiame dalyvauti. Kreipkitės tel. (8 37) 323 214, mob. 8 656 27 860, el. paštas tremtinys@erdves.lt, lpkts@erdves.lt.

* * *

Spalio 1-15 dienomis LPKTS būstiniuje vyks pateiktų projektų maketu paroda. Kviečiame aktyviai dalyvauti ir balsuoti už jūsų nuomone tinkamiausią paminklo kovo tojų, žuvusių už Lietuvos laisvę, Motinai projektą.

LPKTS valdyba

Naujos knygos

Išleistas naujas „Laisvės kovų archyvo“ numeris

patirti sunkumai nacių ir sovietų lageriuose aprašyti Edu-

Atminimo šventė Luokėje

Jau ne pirmą kartą mes, grupė klaidiečių, pakvieti Genovaitės Vasiliauskaitės-Šniukštenės vykome į jos gimtasisias Luokės apylinkes. Šįkart dalyvavome neeiliniame renginyje, skirtame jos keturių brolių partizanų Vasiliauskų: Antano, Blažiejaus, Justino ir Vytauto, 60-osioms žūties metinėms paminėti.

Luokės parapijos bažnytėlė prisipildė giminių, bendražygį, šaulių, buvusių tremtinį, politinių kalinių iš Klaipėdos, Telšių, Kuršėnų, Šilalės, Luokės.

Šv. Mišias už Vasiliauskus aukojo į renginį atvykęs partizanų kapelionas, monsinjoras Alfonsas Svarinskas ir Luokės klebonas Virginijus Pallonis. Telšių buvusių tremtinį ir politinių kalinių chororo atliekamos giesmės aidėjo bažnyčios skliautais, stiprino ceremonijos prasmungamą ir teikė palaimą.

Lėtai susimąstę kopėme į Luokės kapų kalnelį, kuriaime ilsiši tėvai Vasiliauskai ir prie jų prisiglaudę partizanų – šešių sūnų ir žentoto, palaikai. 1990 metais juos surinko ir palaidojo jauniausioji sesuo Genovaitė. Jų atminimui – mūsų

įžiebtos žvakelės, gėlių puokštės ir malda.

Po pamaldų automobilių virtine patraukėme į Biržuvėnų mišką. Saules spinduliai žaidė medžiuose, čiulbėjo paukščiai, kai miško takeliu arėjome prie vietas, kur 1949 m. rugėjo 29 d. stribų bei enkavėdistų apsupti nelygioje kovoje žuvo keturi broliai partizanai. Čia, miško tankmėje, prie slėptuvės duobės, vietoj stovėjusio kryžiaus partizanų atminimui įamžinti pastatytas gražus, tvirtas paminklas, amžiams bylosiantis apie jaunu žmonių, stojusių ginti Lietu-

tuvos laisvę, pralieta kraują.

Paminklą pašventino monsinjoras A. Svarinskas, slėptuvės duobė sužibio žvakelėmis, buvo nuguldyta gėlėmis. Partizanų sesuo Genovaitė gausiai susirinkusiesiems papasakojo, kaip šie keturi ir daugiau broliai Boleslovas ir Danielius bei svainis Jonas Andruška nedvejodami pasirinko kovotojų už laisvęskelį. Juos visus palaimino Kazimieras Vasiliauskienės ranka, tačiau nė vienas iš jų nebesugrižo...

Mišku nuaidėjo trys Lietuvos kareivių išsautos salvės, nuskambėjo himnas, choro dainos, prisi-

minimų atodūsiai.

Vėliau – viešnagė Pavirvyčio vienkiemyje. Čia atvykstančiųjų laukė 1995 metais pastatytas paminklas, skelbiąs, kad šioje vietoje laimingai išgyveno penkios kartos. Šešių brolių ir žentoto partizanų nuotraukos, prigludę prie paminklo, tarsi byloju sugrįžimą į gimtuosius namus. Svečiai buvusioje sodybvietėje susėdo prie bendro „stalo“ – ant žolės – šnekuciavosi, išiamžino nuotraukomis, dėkojo Genovaitei už jos prasminges darbus, jamžinančius tragiską šeimos likimą ir taip praturtinančius Lietuvos istoriją.

Aldona BRAUKYLIENĖ

Broliai partizanai Vasiliauskai: Antanas, Justinas, Blažejus ir Vytautas

Paminklą pašventino mons. A. Svarinskas

Prasminges renginys Pilviškiuose, bet...

(atkelta iš 2 psl.)

Tik taip mes pateisinsime septynių metų aukas, tik tada būsime verti laisvés, kai įrodysime pasaulyui, kad galime organizuotai atlaikti barbarišką kultūrą, žiaurios, godžios, už mus žemiau stovinčios, galingos imperinės valstybės spaudimą.

Tie tikslai ir kylanti laisvės aušra diktuoja mums vienybę ir organizavimosi užduotis. „Rezoliucija užbaigta sakiniu: „Nuorašas tikras. Apygardos Adjutantas Radvila.“

Esminiai persitvarkymai vykdomi nedelsiant

1947 m. sausio 16 d. priimtame Laisvés kovotojų atstovų papildomame protokole Nr.2 išdėstyti esminiai reorganizavimo darbai. Vienbalsiai nutarus nedelsiant reorganizuoti Bendrojo demokratinio pasipriešinimo sąjūdį (BDPS) ir Vyriausiąjį ginkluotųjų pajėgų štabą (VGPŠ), buvo sudaryta Laikinoji aukščiausioji vadovybė iš trijų asmenų: TA politinės dalies viršininko Gintauto ir dviejų senosios sudėties narių Zygmanto ir Butauto.

Taip pat buvo paskirtas vyriausasis Ginkluotųjų pajėgų (GP) vadas – generolas Gintautas, o GP štabo viršininku tapo Žvejys, kuriam buvo pavesta „sukomplektuoti štabo sudėtį“. Aptariamajį protokolą gaivo tik apygardų vadai. Jį pasirašė: „Žvejys, Gediminas, Šurmas, Rimvydas, Radvila, Vampyras, Kazimieras, Tautvaiša, Žaliukas.“

Kuriuos asmenis dengia šio unikalus dokumento signatarų slapyvar-

Kazys Matulevičius-Radvila

džiai? Štai jie:

Žvejys – Antanas Baltūsis, TA vadas, žuvęs 1948 m. vasario 1 d.;

Gediminas – Alfonsas Vabalas, TA politinės dalies viršininkas, žuvęs 1948 m. birželio 26 d.;

Šurmas – Vincas Šrimas, TA Žalgirio rinktinės vadas, žuvęs 1948 m. balandžio 28 d.;

Vampyras – Vytautas Gavėnas, TA Vytauto rinktinės vadas, žuvęs 1950 m. kovo 9 d.;

Kazimieras – Juozas Lukša, buvęs VGPŠ adjutantas, žuvęs 1951 m. rugėjo 4 d.;

Rimvydas – Jurgis Krikščiūnas, Dainavos apygardos štabo skyriaus viršininkas, žuvęs 1949 m. gruodžio 15 d.;

Tautvaiša – Algimantas Zaskevi-

čius, VGPŠ 2-ojo skyriaus viršininkas, suimtas 1947 m. kovo 11 d., užverbuotas tapo išdaviku;

Žaliukas – Algirdas Varkala, TA Geležinio vilko rinktinės vadas, žuvęs 1948 m. lapkričio 17 d.;

Radvila – Kazys Matulevičius, TA štabo ryšininkas ypatingiemis reikalams, suimtas pasaloje, nuteistas, dabar gyvenantis Trakų Vokėje, vinentis likę gyvas minėto vadų suvažiavimo dalyvis.

Radvila – Laisvės kovų istorijos liudytojas

TA vadas Mykolas Jonas 1946 m. balandžio 1 d. išleido įsakymą Nr.10a, kuriuo Siaubo laisvės kovotojų grupė buvo perorganizuota į Vytenio laisvės kovotojų būrį. Dar pora paragrafų:

2. „Vytenio būrys, kaip atskiras vienetas, nejeina į rinktinės sudėtį, o visus įsakymus ir nurodymus gauja tiesiai iš apygardos ir visus atsiskaitymus veda tik su apygardos štabu.“ Vyteniečių ryši su TA štabu palaike Radvila.

4. „Nuo š.m. sausio 1 d. laisvės kovotojų Radvilą skiriaplygardo ryšininku ypatingiemis reikalams.“ Juk ypač svarbių reikalų tada nestokota.

Radvila buvo pelnęs ne tik Mykolo Jono pasitikėjimą, bet ir kito TA vado Žvejo, su kuriuo vienoje žemėje ilgus mėnesius ilsėdavos po žygijų ir darbų.

Pilviškių renginyje dalyvavo daug mokytojų, moksleivių, partizanų, Seimo narių. Renginio programa buvo plati ir įvairi. Ją vertins specia-

listai. Tačiau man ramybės neduoda vienas klausimas.

Signataras papildytų tituluotus pranešėjus

Kodėl rengėjai vienintelio išlikusio gyvo TA štabo pareigūno, laisvės kovojo Radvilos, unikalau partizanų vadų pasitarimo dalyvio, priimtų dokumentų signataro nepakvietė į renginį? Manau, kad jis buvo privalu ne tik pakvisti, bet ir atsivežti! Radvilos unikali patirtis ir išgyvenimai istorijos mokytojams ir jaunuomenei – tai puiki proga prisiliestipri Tautosgyvosios istorijos. Maža to, praleista puiki proga nusilenkti ir viešai padėkoti laisvės kovotojui TA štabo pareigūnui.

Iš pavaldžių Radvilai Vytenio būrio trylikos kovotojų du mirė iš bado Magadano konclageryje 1947 metų pabaigoje, keturi MVD tribunolo nuo teisti myriop ir sušaudyti 1947 m. kovo 26 d. (jų palaikai buvo pakasti Tuskulėnuose), keturi mirė grįžę iš GULAGo, Šarūnas, eidamas atskiroios kuopos vado pareigas, kartu su keturiais kovotojais (jau ne vyteniečiais) žuvo kautynėse prie Braziūkų kaimo 1949 m. vasario 10 d. Šių dienų sulaukėme tik Husaras ir aš, šio rašinio autorius.

Tad man belieka tik atsiprašyti Tave, kary savanori Radvila, už šį organizatorių neįžvalgumą ar istorinį neapsižiūrėjimą. Manau, kad ateityje tokius klaidų bus išvengta.

Edmundas SIMANAITIS

Pastaba. Citatos iš leidinio „Lietuvos partizanų Tauro apygarda 1945–1952“, dokumentų rinkinys, Vilnius, 2000.

Partizano Motina

Stanislovas ABROMAVIČIUS

Apie Kotryną Petkevičienę

Kaišiadorių valsčiaus Būdos kaimas, kur su vyru Mykolu, gimusiui 1872 metais, gyveno ir augino vaikus Kotryna Ambrazevičiūtė-Petkevičienė, gimusi 1875 metais, 1939 m. tapo Klevais, tačiau dažniausiai buvo vadintamas Klevų Būda. Kaime buvo 15 sodybų, apie 60 gyventojų. Petkevičių šeima augino keturis sūnus: Petrą, gimusį 1898 metais, Bernardą, gimusį 1901 metais, Kazimierą, gimusį 1904 metais, ir jaunelį Praną, gimusį 1918 metais.

Petras ir Bernardas – Lietuvos kariuomenės savanoriai, gavo žemės Šilasėdų kaimė (dabartiname Jonavos rajone) ir ten įkininkavo. Klevų Būdoje su Petkevičiais: tévu, motina ir jauneliu Pranu, gyveno netekėjusi Mykolo sesuo Marija, gimusi 1890 metais, čia glaudėsi ir šeimą sukurės Kazys su žmona Juze, gimusia 1907 metais, bei dviem vaikais: Kaziu, gimusiu 1933 metais, ir Pranu, gimusiu 1943 metais. Šeima turėjo 7 hektarų žemės, sklypas ribojosi su Kaišiadorių-Jonavos geležinkelio. Kazys dirbo Pamiero geležinkelio stotelėje iešmininku.

Motina su tévu matydami, kad Pranukui jau reikia mokyti amato, po pradžios mokyklos baigimo išsiuntė jį mokyti siuvėjui pas Alionį į Aitikonis. Jaunuolis bandė pelnytis duonos iš siuvimo, tačiau pašaukimo šiam darbui neturėjo. Baigė šešias Kaišiadorių gimnazijos klasses. Motinos paskatintas, 1937 metais savanoriu išėjo tarnauti į Lietuvos kariuomenę ir buvo paskirtas į 5-ajį pėstininkų pulką Šančiuose. Baigė puskarininkų mokyklą, išsitarėnavo vyresniojo puskarininkio laipsni. Pranu didžiausios Motina ir visas kaimas, kai jis grįždavo atostogų uniformuotas, su asmeniniu ginklu. Sako, iš savo kariškio atlyginimo rėmė šeimą.

Pirmosios sovietų okupacijos metais Pranas iš kariuomenės buvo atleistas. Grįžo į tévu ūki, kur šeimininkavo Kazimieras, kaip geležinkelietis atleistas nuo mobilizacijos.

1941 metais likimas lémė Pranui dirbtį Laikinosios Vyriausybės Kaišiadorių komendantūroje. Ten susipažino su Jonu Misiūnu, būsimuoju Didžiosios Kovos apygardos vadu Žaliu Velniu. Vėliau vokiečiai Praną buvo

mobilizavę į savo armiją – taranavo viršila Baltijos divizijoje, tris kartus buvo sužeistas. Vokiečiams traukiantis iš Lietuvos liko tévynėje, tapo LLA Vilniaus apygardos nariu. Pranui reikėjo slapstytis. Gyveno svetima Juozo Putino pavarde. Deja, 1944 metų vasaros pabaigoje baudėjams įkliuovo Būdoje, buvo suimtas, nuvežtas į Trakus ir siunčiamas į frontą. Vežant kareivius į Baltarusiją, Pabradėje slapta pasitraukė, grįžo namo ir tapo Žalio Velnio pagalbininku Kariūnu – DKA štabo nariu, bataliono vadu.

Kotryna Petkevičienė nesudėdavo bluosto, kai nugirdavo apie partizanų ir sovietų kareivų susišaudymus. 1944 metų pabaigoje Klevų Būdos kaime buvo dislokuita sovietų armijos kareivų kuopa, kirtusi mišką, arkliais vežusi į Livintus ir krovusi į vagonus. Petkevičių sodyboje apsistojo tos kuopos vadas. Tačiau Pranas sugebėdavo aplankytį Motiną – persirengdavo prasčioko drabužais, apsimesdavo elgeta, invalidu. Sako, kai pasirodydavo tas elgeta, tévai su širdies virpiliu glostė jam rankas... Pranas buvo persekojamas, dėl jo sulaikymo dirbo keliolika informatorius, net buvo paskirta piniginė premija, tačiau sulaikyti nepasisekė.

1945 m. birželio 28-osios 9 val. ryte prie Petkevičių sodybos sustojo šarvuotas traukinys. Iš jo pasipylė kareivai. Darė kruopščią kratą, prie sienos pastatė tévus, broli. Mažasis Pranukas, brolio sūnus, gulėjo lovytėje, jo kūnelis buvo žaizdotas. Vaikas nesavu balsu rėkė iš baimės ir skausmo. Motinos ar močiutės prie vaiko neprileido. Kartė, ieškojo brolio bunkerio, ginklų ir nuolat klausė: „Gde vaš bandit?“ Nieko nerado. Tada liepė visiems rengtis. Vyrą, sūnų Kazį, marčią Juzę išsivedė ir šarvuociu nuvežė į Kaišiadorių. Nieko su savimi pasiūmisi neleido: nei drabužių, nei duonos kąsnelio. Liko tik vaikai – Kotryna ir Marija. Išvežtuosius tardė Kaišiadorių, Vilniuje. Po tardymu Kaziu buvo išmušti 5 dantys, sumuštas ir tévas. Juos iš Lukiškių trumpam paleido namo.

Kariūnų žinia apie jo šeimos naikinimą pasiekė birželio 30-ąją. Savujų kančios, okupanto žiaurumas jį sukrėtė. Sako, jis parašė

NKVD Kaišiadorių garnizoно viršininkui A. Bološevui laišką, smerkdamas smurtą ir patardamas kovoti garbingai mūšio lauke, o ne kankinti niekuo nekaltus senus tévus ir mažamečius vaikus.

Deja, liepos 17-osios rytagi Klevų Būdą vėl atvažiavo mašina kareivių, lydimų dviejų stribų iš Lomenių kaimo. Vėl ieškojo Kariūno bunkerio, prie sienos šaudyti statė Kotryną, Mariją ir vaikus. Paskui liepė rengtis. Vienas kareivukas ukrainietis patarė dėtis kuo daugiau drabužių... Kaišiadorių susodino į gyvulinus vagonus. Pagyvenusias moteris išvežė į Permés srities Kudymarko rajono Viziaus gyvenvietę miško ruošos darbams. Jos buvo beraštės, nemokėjo rusiškai. Mykolą Petkevičių nuo trémimo ar lagerio išgelbėjo mirtis...

1945 metų lapkričio 19 dieną Livintuose žuvo ir pats Pranas Petkevičius-Kariūnas, tuo metu būdamas DKA A rinktinės 2-ojo bataliono vadas, kai liko pridengti besitraukiančių partizanų. Kūną išniekino Kaišiadorių.

Tuo Petkevičių nelaimės nesibaigė: 1948 metų gegužės 22 dieną į Jeniseisko rajono Lesozavodo gyvenvietę buvo ištremti likę šeimos nariai: Kazys ir Juzė Petkevičiai bei jų mažamečiai vaikai Kazimieras ir Pranas. Į Lietuvą jie sugrįžo 1957 metais.

Partizano Kariūno Motina Kotryna Petkevičienė 1946 metais mirė tremtyje Permés srityje. Mirė išbadėjusi, nukankinta, bet mylinčių sūnų. Greitai žuvo ir giminaitė Marija. Jos nieko nežinojo apie Prano žūtį, nes Lietuvoje neliko savujų, kas apie tai galėjo pranešti. Motinos kapas Permés pamiskėje neišliko. Klevų Būdos kaimo, kuriame gyveno, savausojo ir vargo Petkevičių šeima, irgi jau nebéra. Petkevičių sodyba sunaikinta 1948 metais. Lesosibirsko kalvelėje, Permés srityje, guli Kazimieras su žmona Juze, o Palomenės kapinėse ilsisi Bernardas, miręs 1988 metų kovą. Kazio sūnus, irgi Kazys, apraše savo šeimos tragediją. Jis nuoširdžiai rūpinasi močiutės ir dėdės atmimo jamžinimu.

Deja, Kotrynos Petkevičienės nuotrauką neišliko. Visa laimė, kad dar sugebėjome aprašyti jos skausmingą gyvenimą.

Pastatykime paminklą Motinai

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajunga jau ne vienerius metus siekia įamžinti Laisvės Kovotojų Motinų atminimą. Prieš keletus metus kilo idėja pastatyti simbolinį Kovotojų, žuvusių už Lietuvos Laisvę, Motinos paminklą, numatyta jam vieta Kauno buvusiose senosiose kapinėse. Sumėnmas pradėtas įgyvendinti.

Prie šio paminklo pastatymo galite prisidėti ir Jūs, Jūsų šeimų nariai, giminės, kaimynai, pervesdami į Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos DnB NORD banko sąskaitą Nr. LT864010042501566754 norimą paaukotį sumą.

Dėkojame paaukojusiesiems:

Antaninai Mackevičienei – 100 litų,

Linai Žilinskienei – 100 litų,

Elenai ir Jeronimui Šalčiūnams – 100 litų,

Simonui Čiukšiui – 100 litų,

Danieliui Štarui – 200 litų,

Vladui Prakapavičiui – 40 litų,

Stasiui Tamošaičiui – 150 litų,

Povilui ir Elenai Stakioniams – 200 litų,

Marei ir Jeronimui Lungiams – 300 litų,

Zigmui Draugeliui – 597 litų,

Vandai Jočienei – 100 litų,

Danutei Ševčiulienei – 100 litų,

Jurgui Česonui – 50 litų,

Anelei Pabrinkienei – 100 litų,

Valerijonui Algirdui ir Bronislavai Gelžiniams – 100 litų,

Vytautui Banovičiui – 100 litų,

Danutei Plečkaitienei – 100 litų,

Antanui Mikaičiui – 120 litų,

Jonui Gyliai – 100 litų,

Elenai Gedvilienei – 100 litų,

Jonui Kisieliui – 100 litų.

LPKTS pirmininkas Antanas Lukša

„Baltijos kelyje“ skambėjo partizanų dainos

Nors tą dieną, kai minėjome „Baltijos kelio“ 20-metį, lietuvių nepaliaujamai lijo, tačiau LPKTS Alytaus filialo choras ir taryba autobusu išvyko paminėti šią svarbią sukaktį. Nuvykę į Vilnių Katedroje išklausėme šv. Mišių, vėliau šiek tiek užtrukome prie Seimo rūmų ir nuskubėjome į Širvintų rajoną – į vietą, kur prieš 20 metų stovėjome „Baltijos kelyje“. Nudžiugome nelikvieni. Greitaip mūsų prisijungė dar kelios grupės mininčių „Baltijos kelio“ sukaktį. Iškėlę valstybinę ir LPKTS Alytaus filialo vėliaus sostojome susikbdami už rankų ir dainuodami partizaniškas dainas. Pravažiuojančios mašinos sveikino signa-

lizuodamos, kiti, sustoję šalikelėje, dėkojo mums už ištvermę. Seimo atstovai grūpės vadovei – LPKTS Alytaus filialo pirmininkei Janinai Juodžalienei įteikė malonią ir prasmingą dovaną – „Baltijos kelio žiburi“.

Tokia pakilia nuotaika po 20 metų stovėjome „Baltijos kelyje“ su didele viltimi, kad mūsų tévynė amžiams liks laisva. Dainuodami grįžome į Alytų.

Dabar, susirinkę į LPKTS Alytaus filialo būstinę, įžiebiame „Baltijos kelio žiburi“ ir džiugiai prisimename pakiliais akimirkas, išgyventas minint „Baltijos kelio“ 20-metį.

Janina

JUODŽBALIENĖ

LPKTS Alytaus filialo choras ir taryba Širvintų rajone minėjo „Baltijos kelio“ 20-metį

R. Liegaus nuotr.

Rugpjūčio 29 dieną Varnių katedroje susirinkę Žemaičių apygardos partizanų vado Vlado Montvydo artimieji, Lietuvos laisvės armijos kariai, bendražygiai, atstovai iš aplinkinių rajonų, šauliai, savanoriai nuoširdžiai malda pagerbė Žemaičių apygardos partizanų vado Vlado Montvydo atminimą bei jo šeimos mirusiuosius. Senutėlė katedra pražydo tautinėmis, partizanų apygardų, rinktinės, tremtinių ir politinių kalinių organizacijų vėliavomis, kurias išdidžiai laikė partizanų vado bendražygiai, šauliai ir savanoriai. Šv. Mišias aukojo partizanų kapelionas monsinjoras Alfonsas Svarinskas, Varnių katedros klebonas Jonas Petruskis. Jiems talkino Rietavo parapijos klebonas Egidijus Jurgelevičius.

Monsinjoras Alfonsas Svarinskas sakydamas pamokslą priminė Laisvės kovą vardin Lietuvos. Ar galime šiandien būti ramūs, ar mūsų Tėvynėje viskas gerai, ar ne per daug susižavėjome materialumu, pamiršdami amžinias vertybes? Ar viską padarėme, kad atsimintumėme visus žuvusiuosius už Tėvynės laisvę?

Primintos Irenos Petkutės-Neringos, pogrindžio spaudos redaktorės, 1950 m. parašytos eilės, nėleidusios Lietuvos patriotams prarastivilties: „O žydraake Lietuva,/ Tu prisikelsi tartum saulę./ ... Tu man nemirštanti, gyva, / Šviesesnė ir už šviesią saulę.“

Gérēdamies gražiomis Žemaitijos kalvomis šventės dalyviai nuvyko į Nevardėnų kaimą, esantį Girkždučių kalno papédėje. Netoli kelio Varniai-Karklėnai buvusioje sodyboje ūkininkavo Bronislava ir Vladas Montvydai. Nuoširdžiai dirbdamas jaunasis ūkininkas nederlingą, krūmais apželusių molynę pavertė klesčių ūkiu. Pasistatė kalvę, įsirengė dirbtuvės, pradėjo brikelių (vežimų) gamybą. Verslas klestėjo, klestėjo ir ūkis. Ne sodyboje, kaip buvo įprasta, bet prie kelio, kad visi pravažiuojantys turėtų galimybę sukalbėti malda, 1943-ųjų vasarą Vladas Montvydas pastatė ažuolinių kryžių. Kryžius išliko iki šių dienų.

1944 metų Kūčių vakarą enkavedistai sudegino sodybą. Apie gaisrą papasakojo vyriausioji V. Montvydo dukte Irena Giedraitienė: „Mes tada buvome po Kūčių vakanės. Mama priminė apie tėtį, kažkur vargstantį, nega-

Žemaičių apygardos partizanų vado Vlado Montvydo sodybos įamžinimo iškilmės

lintį su mumis vakarienauti. Pastebėjome, kad sodyboje pilna sovietų kareivių. Kareiviai neše į namo vidų šiaudus, krovė kėdes, stalus, kažką pylė. Mus vaikus varė lauk.

distai mamą su Rimuku išvezė į Varnius ir uždarė į nešildomą sandėliuką. Jame beveik be maisto prabuvo savaitę. Vėliau prasidėjo klajoklių gyvenimas.“

vos sajūdžio tarybos nario Vlado Montvydo-Žemaičio buvusi sodybos vieta įamžinta atminimo ženkla: atstatytas kryžius, informacinis stendas, akmuo su iškaltu tekstu, jog 1944 metais sodyboje buvo įrengtos trys žemėnės, veikė LLA „Vanagų“ štabo vadavietė. Įamžinimo ženklus pašventino monsinjoras Alfonsas Svarinskas.

Nuaidėjo trys salvės: pirmoji – už žuvusius Žemaičių apygardos partizanus ir vadą Vladą Montvydą-Žemaitį, už žuvusius Laisvės kovą dalyvius ir vadus ir už Lietuvą Tėvynę. Šaulių salves palydėjo choro ir susirinkusių giedama „Tautiška giesmė“.

Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio tarybos pirmininkas Jonas Čeponis priminė mirusiuų teisę būti palaidotiems. Tačiau okupantai net ir tai buvo atėmę. Dar ne visi mūsų žuvusieji palaidoti, dar daug didvyrių kaulelių išmėtyti palaukėse, pamiskėse. Atkurtos Žemaičių apygardos vadas Steponas Grybauskas pasidžiaugė pašventusiais žmonėmis, sugebėčiais atstatyti ir statyti kryžius, paminklus. Jurgis Urnėžius, buvęs Vlado Montvydo karys, pasidalijo prisiminimais apie duotą priesaiką ir bunkeriu įtvirtinimus.

Daugelis jaunosios kartos susirinkusių pirmą kartą išgirdo apie Vlado Montvydo puikiai organizuotą laisvinimo kovą ne tik ginklu, spauda, bet ir tremtinių „išvogimui“. Buvo pristatytais telšiškis Stanislovas Bidva, penkerių metų parvežtas į Lietuvą. Vladas Montvydas padirbtas arba surinktais iš gyventojų pasais per patikimus asmenis siūsdavo į tremties vietoves. Renginyje dalyvaujanti buvusi Šatrijos rinktinės ryšininkė Kazimiera Rimeikytė-Stončienė-Vagilka, Šatrija prisiminė, kad Žemaičio paprašyta antrą kartą į Komiją vyko kartu su Juozu Bidva. „Tada mes vežėme 37 pasus. Naujieji pasų savininkai tikrintojams nekeldavo įtarimų – apytikrai atitinkavo metai, nuvargusius tremtinių veidus dengdavo skurdžių žieminė apranga.“

Humanitarinio, kultūrinio laisvinimo pavyzdžiu mums visiems yra Vilniaus universiteto Audiovizualinės laboratorijos įkūrėjas Albinas Kenta. Ką gali padaryti vienas žmogus – apie lietuvių

laisvės kovą, siekį išsivaduoti iš okupanto jungo sužinojo visas pasaulis, nes daug istorinės medžiagos šio žmogaus išdalyta Lietuvos mokykloms, tremtinių ir politinių kalinių organizacijoms, užsieniečiams.

Apie neginkluotą Lietuvos laisvinimo kovą pasakojo politinė kalinė, partizanų spaudos bendradarbė, LPKTS Šilalės filialo pirmininkė, poetė Teresė Rupšytė-Ūksienė. Ji prisiminė susitikimus su partizanų vadu, begalinį jo norą viską daryti gerai. I spaudos bendradarbių gretas buvo įtrauktų daugeliis Žemaitijos mokytojų. Teresė Ūksienė prisiminė mokyklos draugę, pogrindinės spaudos bendradarbę, partizanę, poetę Ireną Petkutę-Neringą. Šviesaus atminimo Laukuvo gimnazistę, pogrindinės spaudos bendradarbę, poetę Elena Vitkutę ne tik rūpinosi spauda, bet ir nepabijojo suteikti prieglobstį partizanų vado vyriausiai dukteriai Irenai. Teresė Ūksienė šiame renginyje susitiko su niekada nepažinota, tik iš kūrybos pogrindžio spaudoje žinoma, buvusia Pašilės mokyklos mokytoja Vanda Rakauskaite. Jos eileraščiai būdavo spausdinami Aušrės slapyvardžiu.

Žemaičių apygardos 3-iosios rinktinės vado plk. ltn. Vytauto Reklaičio sveikinimus perdavė Ramūnas Ragus. Jis dar kartą priminė Lietuvio sodybos reikšmę. „Tai ta šventa vieta, per kurią lietuviai įgyvendindavo savo ryšį su tėvynė. Nuo senų senovės lietuvių kariai ginti tėvynės išeidavo iš savo sodybų. Stodavo į kovą su priešu už savo tėvų žemę.“

Iš savo sodybos Nevardėnuose į nuožmią kovą išėjo ir Vladas Montvydas. Namų dvasia, siekis apsaugoti tėvynę suteikė jégą Vladui Montvydui beveik dešimt metų kovoti su priešu. Kova nenuėjo veltui. Šiandien galime didžiuotis esantys laisvos Lietuvos piliečiai.

Vlado Montvydo dukte Irena Montvydaitė-Giedraitienė džiaugėsi susirinkusiaisiais, pažystamais, buvusiais ryšininkais, rėmėjais. Nuoširdžiai padékojo organizatoriams už pagalbą įamžinant skaudžiausią tautos istorijos laikotarpį: Telšių rajono merui Valdemarui Ramšui, Varnių seniūnui Rolandui Bružui ir daugeliui kitų.

Loreta KALNIKAITĖ

Kalba monsinjoras Alfonsas Svarinskas, centre – Žemaičių apygardos partizanų vado Vlado Montvydo-Žemaičio duktė Irena Giedraitienė

Prie atstatyto kryžiaus

Lietuvos kariai savanoriai prie atminimo ženklo Vlado Montvydo sodybos vietoje

Lauke pastebėjome, jog nėra vos pradėjusio vaikšioti broliuko Algiuko. Pamatėme, kad susupta į kažką Algiuką nešasi kareivis ir šautuvu daužo langus. Penktajai Vlado Montvydo atžalai Rimantui buvo tik dvi savaitės. Enkave-

Varnių Vyskupystės muziejaus direktorius Antanas Ivinskis papasakojo apie Montvydų sodybą, vadavietę, bunkerius.

Žemaičių apygardos vado, vyriausiosios partizanų vadovybės – Lietuvos laisvės ko-

2009 m. rugsėjo 25 d.

Tremtinys

Nr. 36 (866)

7

Skelbimai

Rugsėjo 25 d. (penktadienį) 16 val. LPKTS būstinėje Kaune (Laisvės al. 39) įvyks LPKTS Kauno filialo Šilainių, Centro, Panemunės (Z. ir A. Šančiai, Petras Šiūnai, Vaišvydava, Panemunė, Rokai) poskyrių narių susirinkimas svarbiais organizaciniams klausimams. Kviečiame dalyvauti.

Užsiprenumeruokite „Tremtinį“

Prenumeratos indeksas – 0117.

Prenumerata kainuoja:

1 mén. – 6,40 Lt,
3 mén. – 19,20 Lt.

Vienas savaitraščio numeris kainuoja 1,60 Lt.

„Tremtinys“ išeina keturis kartus per mėnesį. Prenumerata priimama „Lietuvos pašte“ iki kiekvieno mėnesio 22 dienos.

Nelikite be savo laikraščio!

Atsiliepkite!

Kauno rezistencijos ir tremties muziejus prašo padėti atpažinti nuotraukoje jam žintus Lietuvos partizanus. Atpažinusiuosius prašome kreiptis į Kauno rezistencijos ir tremties muziejų adresu: Vytauto pr. 46, Kaunas; tel. (8 37) 323 179.

Iš anksto dėkojame.

Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro (toliau – LGGRTC) Tuskulėnų memorialinio komplekso viename iš pastatų kuriama muziejinė ekspozicija „Tuskulėnų dvaras, žydymai 1944–1947 m., aukos, tyrimai“, kurioje lankytose galės susipažinti su Tuskulėnų kolumbariume palaidotų aukų biografijomis, egzekucių vykdymo istoriniu tyrimu medžiaga.

Kreipiamės į 1944–1947 m. sušaudytų ir Tuskulėnų dvaro teritorijoje užkastų aukų artimuosius, bendražygius ir

kitus asmenis, turinčius informacines medžiagos – nuotrauką (vaikystės, jaunystės, šeimos), dokumentų (gimimo ar santuokos liudijimai, mokslo ar tarnybiniai pažymėjimai, apdovanojimai, sovietų valdžios išduotos pažymės ir pan.) ar asmeninių daiktų (akiniai, rašymopriemonės, uniformos, bažnytiniai drabužiai ir pan.). Tai labai padėtų kurti įtaigią muziejaus ekspoziciją. Daiktus muziejus galėtų nupirkti.

LGGRTC interneto puslapyje www.genocid.lt pateiktas sąrašas asmenų, kurių palaikai buvo užkasti Tus-

kulėnų dvaro teritorijoje. Teirautis tel. (8 5) 275 0704, (8 5) 275 1223. El. paštas tuskulenai@genocid.lt.

Rugsėjo 28-ąją, Tuskulėnų aukų atminimo dieną, Tuskulėnų rimties parko memorialiniame komplekse (Žirmūnų g. 1F) įvyks aukų pagerbimo ceremonija.

16 val. Tuskulėnų rimties parko kolumbariume-koplyčioje vyks minėjimas, o 17 val. Tuskulėnų dvaro oficinoje – dokumentinio filmo „Tuskulėnų paslaptis“ peržiūra.

Malonai kviečiame dalyvauti.

SL289

Redaktorė - Jolita Navickienė

Redakcija: Aušra Šuopytė,

Dalia Maciukevičienė,

Vesta Milerienė

Tremtinys

Užjaučiame

Rugsėjo 10 d. Anykščiuose į Amžinybę išėjo Birželio 23-iosios sukilėlis, partizanas, buvęs politinis kalnys ir tremtinys, Lietuvos laisvės kovotojų, Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių, Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungų narys, veiklus visuomenininkas, dimisijos majoras

Eligijus SMETONA.

Amžinoji Šviesa jam tešviečia.

Dėl skaudžios netekties nuoširdžiai užjaučiame dukterį Reginą ir sūnų Robertą, giminės bei artimuosius.

Lietuvos laisvės kovotojų sajunga, LLKS leidinio „Varpas“ redakcija

Nuoširdžiai užjaučiame LPKTS Ukmergės filialo pirminkną Albiną ZAILSKĄ dėl žmonos mirties.

LPKTS valdyba

Rugsėjo 26 d. (šeštadienį) kviečiame dalyvauti Tauro apygardos partizanų vado **Aleksandro Grybino-Fausto 60-ųjų žūties metinių minėjime**. 13 val. šv. Mišios Braziūkų bažnytėlėje. Po pamaldų važiuosime į Novos girininkijos miško 50-ąjį kvartalą, kur bus pašventintas kryžius žuvusiems partizanui Vitui Vaičaičiui (1925–1945). Vėliau – minėjimas prie Fausto bunkerio, šalia žūties vietas. Iš ten važiuosime į Agurkiškės girininkijos mišką, kur 1949 m. vasario 10 d. žuvo penki Žalgirio rinktinės partizanai. Po minėjimo Šiulių kaime, Marytės Naujokienės sodyboje, vaišinimės kareiviška koše, arbata.

Rugsėjo 29 d. (antradienį) 14 val. Lietuvos Respublikos Seime įvyks parodos „Viltis žuvo paskutinis“, skirtos partizanų vado Sergijaus Staniškio-Lito, Vilko, Tėvuko, Vilties giminė 110 metinėms atminti, atidarymas. Norinčius dalyvauti prašome registruotis penktadienį iki 15.45 val. ir pirmadienį 9–11 val. tel. (8 37) 323 179.

Dėmesio!

Kitas „Tremtinio“ numeris išeis spalio 9 dieną.

ILSĖKITES RAMYBEJE

Ieva Dauskurdaitė-Streckienė

1919–2009

Gimė Jaušaičių k., Varnių r., ūkininkų šeimoje. 1951 m. su vyru Vaclovu Streckiu ir penketu mažamečių vaikų buvo ištremta iš Venckiskių k., Telšių r., į Malij Imyšo kaimą, Užuroro r., Krasnojarsko kr. 1953 m. tremtyje gimė dar vienas sūnus Edmundas. 1956 m. šeima grįžo į Lietuvą. 1965 m. Ieva palaidojo viso savo sunkaus gyvenimo atramą – vyrau Vaclovą. Džiaugėsi sulaukusis tėvynės laisvės ir viena iš pirmųjų išstojo į Klaipėdos „Tremtinio“ klubą (LPKTS), buvo aktyvi narė.

Nuoširdžiai užjaučiame artimuosius.

LPKTS Klaipėdos filialas

Romaldas Zinkevičius

1924–2009

Gimė ir gyveno Utenoje. Lietuvą antrą kartą okupavus sovietams įsitraukė į partizaninę kovą. 1945 m. buvo areštuotas ir nuteistas 10 metų, kalėjo Vorkutas ir Karagandos lageriuose. 1956 m. atvažiavo į Krasnojarsko kr. Kazačinsko r., kur buvo ištremta šeima. Tremtyje vedė to paties likimo draugę Rožę Juodelytę. 1959 m. grįžo į Lietuvą, apsigyveno Zarasų r., Dusetose. Buvo aktyvus Sajūdžio ir LPKTS Dusetų filialo tarybos narys. R. Zinkevičiui suteiktas kario savanorio statusas. Daug kartų buvo apdovanotas padėkos raštais už aktyvią veiklą atkuriant Lietuvos nepriklausomybę, taip pat apdovanotas Sausio 13-osios atminimo medaliu.

Palaidotas Dusetų kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame žmoną, dukterį Gražiną su šeima.

LPKTS Dusetų filialas

Stefanija Dzeventauskaitė-

Zeideks

1928–2009

Gimė Kaišiadorių r., Padalių kaimे. 1945 areštuota ir nuteista, kalėjo Jaroslavlio sritys lageriuose. 1954 metais reabilituota ir grįžo į Lietuvą. Užaugino dukterį. Nuo 1996 metų buvo LPKTS Kauno filialo narė.

Nuoširdžiai užjaučiame šeimą ir artimuosius.

LPKTS Kauno filialas

Irena Sakalauskaitė-Lukoševičienė

1925–2009

Gimė Kaišiadoryse, ūkininkų šeimoje. 1946 m. baigė Kaišiadorių gimnaziją. 1946 m. išvyko į Vilnių, išstojo į Pedagoginį institutą. Duonai studenėti Irena užsidirbdavo mokslo akademijoje. Kaip „antitarybinis elementas“ suimta ir ištremta į Sibirą, Chabarovsko sritį, Magadaną. 1947–1949 m. gyveno tremtyje. Grįžusi į tėvynę dėstė rusų kalbą Kaišiadorių mokykloje. 1955 m. ištėkojo už Rapolio Lukoševičiaus ir išvyko gyventi ir dirbtį į Kėdainių r., Vandžiogalą. 1971 m. atvyko į Vilkiją. Mokykloje iki pensijos dirbo biologijos, vėliau – darbu mokytoja. Užaugino du sūnus. Buvo aktyvi LPKTS Vilkijos filialo narė.

Užjaučiame vyra, sūnus ir artimuosius.

LPKTS Vilkijos filialas

Informuojame

Knygų tremties ir rezistencijos tematika galite įsigyti LPKTS būstinės knygynelyje, Kaune, Laisvės al. 39.

Mūsų adresas: Laisvės al. 39, LT-44309 Kaunas, tel. (8 37) 323 204, faksas (8 37) 323 214
Indeksas 0117. El. paštas: tremtinys@erdves.lt, LPKTS puslapis interne: <http://www.lpkts.lt>
Įmonės kodas 3000 32645. Ats./sąsk. AB "Vilniaus bankas", kodas 70440, Nr.LT18 70440600 0425 8365.
Spausdino spaustuvė UAB "Rinkos aikštė", Josvainių g. 41, Kėdainiai
Offsetinė spauda 2 sp. lankai. Tiražas 3550. Užs. Nr.

Kaina 1,60 Lt